

# Produkt bez granic

Polski producent albo polska firma usługowa musi się liczyć z ryzykiem pociągnięcia do odpowiedzialności, przed zagranicznym sądem i w oparciu o obce prawo, w razie wyrządzenia szkody. Ryzyko to znacząco wzrasta, jeżeli producent eksportuje swoje towary albo gdy firma świadczy usługi za granicą.



**Maria Tomaszewska-Pestka**  
Dyrektor Biura Ubezpieczeń  
Odpowiedzialności Cywilnej, zajmuje się  
ubezpieczeniami odpowiedzialności cywilnej  
podmiotów gospodarczych, zawodowej  
oraz D&O, absolwentka Wydziału Prawa  
Uniwersytetu Gdańskiego, w Ergo Hestii od 1996 roku.

**D**obra koniunktura dla eksporterów, emigracja zarobkowa Polaków, eksport usług, wzrost liczby odwiedzających Polskę turystów to zjawiska, które codziennie obserwujemy od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Kwitnąca wymiana gospodarcza i turystyczna oprócz korzyści i zysków przynosi niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody na terytorium innych państw podmiotom prawa obcego, czy też wyrządzenia szkody cudzoziemcom odwiedzającym Polskę. Nie potrzeba wiele wysiłku, żeby wyobrazić sobie, jak przysłowiowy już polski hydraulik zalewa paryskie mieszkanie, albo polscy robotnicy wznecają pożar na niemieckiej budowie. Może się zdarzyć, że zatruciu polską żywnością ulegną Brytyjczycy, albo hiszpańska firma będzie poszkodowana w efekcie wadliwego projektu budowlanego autorstwa polskiego architekta. Nie można także wykluczyć, że Niemcy czy Szwedzi korzystający z usług polskich lekarzy i stomatologów staną się ofiarą błędu lekarskiego.

W sytuacjach, gdy sprawca szkody i poszkodowany podlegają prawu różnych państw, szkoda zdarzyła się na terytorium obcego kraju lub gdy ujemne skutki działania sprawcy ujawniają się na obcym terytorium, możemy mieć do czynienia z rozstrzygnięciem sprawy zgodnym z przepisami różnych państw i wyrokiem zapadającym przed sądem różnych państw. Może to skutkować odmiennymi zasadami odpowiedzialności sprawcy (np. zasadą ryzyka zamiast

zasadą winy), inaczej uregulowanym ciężarem dowodu, inną wysokością lub rodzajami świadczeń w przypadku szkód osobowych, inaczej zdefiniowaną szkodą, do naprawienia której zobowiązany będzie sprawca, dłuższymi lub krótszymi terminami przedawnienia roszczeń. Dla pozwanego oznacza to trudności w posługiwaniu się obcym prawem, poruszaniu się przed obcym sądem, zwiększone koszty obsługi prawnej.

Mając na uwadze różnorodność możliwych przypadków, tutaj chciałabym się skupić na problemie odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt wyprodukowany przez polskiego przedsiębiorcę, a poniesioną przez cudzoziemców, zagranicznego przedsiębiorcę czy też na terytorium innego kraju. W kwestii właściwego prawa stosowanego do dochodzenia odszkodowania przedstawię sytuację z punktu widzenia polskiego prawa - Ustawy z 12 listopada 1965 roku Prawo prywatne międzynarodowe. Natomiast co do właściwego sądu, przed którym sprawa może być rozstrzygana - umowy międzynarodowej, której Polska jest stroną Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych sporządzona w Lugano 16 września 1988 roku. Należy jednak pamiętać, że każde państwo posiada swoje przepisy kolizyjne, które mogą odmiennie regulować właściwość prawa i sądu i do tego samego stanu faktycznego odnosić inne prawo i inny sąd niż wskazują to przepisy prawa polskiego.

## Roszczenia kontrahentów

Sytuacja jest stosunkowo najprostszą, gdy szkoda wynikająca z wadliwości produktu zostanie wyrządzona pomiędzy stronami umowy. Jeżeli strony umowy potraktują taką szkodę jako wynikłą z nienależytego wykonania zobowiązania, właściwym prawem będzie prawo, jakie strony zastrzegły w umowie<sup>1)</sup>. Jeżeli polski producent stalowych części mechanicznych zawarł umowę z francuskim producentem maszyn dziewiarskich na dostawę kół zębatach i strony zastrzegły, że właściwym prawem dla tej umowy będzie prawo francuskie, wtedy w przypadku szkody polegającej na uszkodzeniu maszyn wadliwymi kołami,

o odpowiedzialności i wysokości odszkodowania rozstrzygać będą przepisy francuskie.

Okoliczności się komplikują, jeżeli strony nie dokonały takiego wyboru. W celu odnalezienia właściwego prawa Ustawa prowadzi nas przez kilka kolejnych kroków, które należy przejść w poniżej wskazanej kolejności:

- 1) zobowiązanie podlega prawu państwa, w którym strony w chwili zawarcia umowy mają siedzibę albo miejsce zamieszkania<sup>2)</sup>;
- 2) jeżeli strony nie mają siedziby albo miejsca zamieszkania w tym samym państwie i nie dokonały wyboru prawa, stosuje się:
  - do zobowiązań z umowy sprzedaży rzeczy ruchomych lub umowy dostawy - prawo państwa, w którym w chwili zawarcia umowy ma siedzibę albo miejsce zamieszkania sprzedawca lub dostawca;
  - do zobowiązań z umowy o dzieło, umowy zlecenia, umowy agencyjnej, umowy komisu, umowy przewozu, umowy spedycji, umowy przechowania, umowy składu - prawo państwa, w którym w chwili zawarcia umowy ma siedzibę albo miejsce zamieszkania przyjmujący zamówienie, przyjmujący zlecenie, agent, komisant, przewoźnik, spedytor, przechowawca lub przedsiębiorstwo składowe<sup>3)</sup>;
- 3) do zobowiązań z umów giełdowych stosuje się prawo obowiązujące w siedzibie giełdy lub targów publicznych;
- 4) do zobowiązań z umów niewymienionych w punkcie 2 i 3 stosuje się, jeżeli strony nie dokonały wyboru prawa, prawo państwa, w którym umowa została zawarta.

W opisywanym wyżej przypadku umowy na dostawę kół zębatach właściwe będzie prawo polskie, ponieważ jest to prawo siedziby producenta kół zębatach zobowiązanego do ich wyprodukowania oraz dostawy. Jeżeli jednak umowa taka została zawarta na targach w Düsseldorfie w Niemczech, to w przypadku nienależytego wykonywania zobowiązania właściwym prawem będzie prawo niemieckie. Ono przesądzi o odpowiedzialności i wysokości odszkodowania.

Strony mogą w umowie uregulować także właściwość sądu, przed którym może być rozstrzygany spór. Jeżeli strony w umowie postanowiły<sup>4)</sup>, że sąd lub sądy państwa będącego stroną Konwencji powinny rozstrzygać spór już wynikły albo mogący wyniknąć z określonego stosunku prawnego, to sąd lub sądy tego państwa mają jurysdykcję wyłączną. Oznacza to, że sprawa będzie rozstrzygana przed sądem wybranym przez strony umowy. Jednak należy pamiętać, że jeżeli umowa określająca właściwość sądu została zawarta na korzyść tylko jednej ze stron, to strona ta zachowuje prawo do wystąpienia do każdego innego sądu zgodnie z regułami przewidzianymi w Konwencji, a które wskaże poniżej.

Jeżeli kontrahenci nie rozstrzygnęli właściwości sądu w umowie, obowiązują reguły ogólne Konwencji. Podstawową zasadą jest, że osoby zamieszkałe lub mające siedzibę na terytorium państwa - strony Konwencji mogą być pozwane przed sąd tego państwa. Jednak w przypadkach nienależytego wykonania umowy osoba, która ma miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium państwa - strony Konwencji, może być pozwana także przed inny sąd - sąd miejsca, w którym zobowiązanie zostało wykonane lub miało być wykonane. W przytoczonym przykładzie producenta



Rys. Magda Beneda



kół zębatach właściwy będzie zarówno sąd polski, jak i sąd francuski. To strona występująca z roszczeniem zdecyduje o wyborze sądu.

Jeżeli jednak uszkodzona strona umowy może i chciałaby dochodzić odszkodowania na zasadach ogólnych<sup>5)</sup>, wtedy właściwym prawem jest prawo państwa, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę. Jeżeli brytyjska firma budowlana wykorzystuje na budowach we Francji metalowe rygle do budowy stropów produkowanych przez polskiego producenta i dochodzi do zawalenia się stropu, to uszkodzona firma brytyjska może dochodzić odszkodowania według właściwości prawa francuskiego, jeżeli tylko się okaże, że strona polska dopuściła się czynu niedozwolonego (na przykład przekroczyła normy techniczne). Nie będzie miało wtedy znaczenia zastrzeżenie właściwego dla tej umowy prawa brytyjskiego.

## Roszczenia osób postronnych

Drugi obszar rozważań stanowią sytuacje, w których szkoda wynikająca z wady produktu zostaje wyrządzona osobie lub przedsiębiorcy niezwiązanym umową z producentem. Wtedy decydującym o właściwości prawa elementem jest miejsce wyrządzenia szkody. Nie mają znaczenia miejsce siedziby producenta ani miejsce nabycia produktu. Oznacza to, że polski producent piecyków gazowych, który nie trudni się eksportem, będzie odpowiadał według prawa niemieckiego, jeżeli piecyk, nawet kupiony w Polsce, spowoduje pożar mieszkania w Berlinie. Podobnie polski producent mleka w proszku, mający umowy na dostawę z kontrahentem z Niemiec, będzie odpowiadał według hiszpańskiego prawa, jeżeli okaże się, że mleko, zanieczyszczone na etapie produkcji, spowodowało konieczności zniszczenia pięćdziesięciu ton ciastek produkowanych w Hiszpanii.

W kwestii właściwości sądu w przypadku szkody związanej z nienależytym wykonaniem zobowiązania, a dochodzonej jako roszczenie z czynu niedozwolonego oraz w przypadku typowych czynów niedozwolonych, gdy sprawca i uszkodzony nie są związani umową, Konwencja wskazuje jako właściwy sąd miejsca zamieszkania albo siedziby pozwanego lub też sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Dodatkowo konsument<sup>6)</sup> może pozwać producenta przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania konsumenta.

W wyżej przywołanych przykładach producenta piecyków gazowych i producenta mleka w proszku regulacje Konwencji mogą przywieść ich do Niemiec i Hiszpanii. W bardziej skomplikowanych sytuacjach można sobie wyobrazić uwikłanie producenta w spory przed kilkoma sądami w różnych państwach jednocześnie.

Orzeczenie<sup>7)</sup> wydane przed sądem innego państwa, właściwym dla rozpatrywania roszczenia, są uznawane w państwach innych stron Konwencji bez potrzeby prowadzenia specjalnego postępowania<sup>8)</sup>. Dodatkowo orzeczenie nie może być w żadnym razie przedmiotem kontroli merytorycznej. Idąc dalej, orzeczenia takie będą wykonywane w innym państwie na wniosek uprawnionego. W postępowaniu o zezwolenie na wykonanie orzeczenia obowiązuje prawo państwa, na terytorium którego orzeczenie ma być wykonane. W Polsce postępowanie takie prowadzą sądy okręgowe i stosują prawo polskie.

Niemalym problemem związanym z trudnościami poruszania się w porządku obcego prawa i przed obcymi sądami firmy mogą zapobiec dzięki ubezpieczeniu OC. Ubezpieczyciel, udzielając im ochrony, bierze pod uwagę ryzyko sporu w obcym kraju i zazwyczaj w standardzie pokrywa koszty obrony sądowej przez sądami obcego kraju. Udziela także ochrony na roszczenia dochodzone w oparciu o właściwe, obce prawo. Tym samym bierze na siebie ciężar pokrywania kosztów, które mogą okazać się w sumie wyższe niż kwoty roszczeń.

---

*Maria Tomaszewska-Pestka*  
*maria.tomaszewska.pestka@bestia.pl*

<sup>1)</sup> Strony mają swobodę wyboru prawa rządzącego umową, o ile pozostaje ono w związku ze zobowiązaniem. Ustawa nie precyzuje charakteru tego powiązania – uznaje się, że chodzi tutaj o obiektywne powiązanie z tym obszarem prawnym, który nadaje umowie charakter międzynarodowy (przez obywatelstwo, zamieszkanie lub siedzibę jednego z kontrahentów, miejsce zawarcia lub wykonania kontraktu).

<sup>2)</sup> Reguły tej nie stosuje się do zobowiązań dotyczących nieruchomości. Jednakże w rozważaniach dotyczących odpowiedzialności cywilnej za produkt zastrzeżenie to można uznać za drugorzędne.

<sup>3)</sup> Jeżeli nie można ustalić siedziby albo miejsca zamieszkania strony określonej w paragrafie poprzedzającym, stosuje się prawo państwa, w którym umowa została zawarta.

<sup>4)</sup> Taka umowa dotycząca jurysdykcji musi być zawarta: w formie pisemnej lub ustnej potwierdzonej na piśmie, a. w formie, która odpowiada praktyce przyjętej między stronami, lub b. w handlu międzynarodowym, w formie odpowiadającej zwyczajowi handlowemu, który strony znały lub musiały znać i który strony umów tego rodzaju w określonej dziedzinie handlu powszechnie znają i stale przestrzegają.

<sup>5)</sup> Z tytułu czynów niedozwolonych (z deliktu).

<sup>6)</sup> Konsumentem w rozumieniu Konwencji jest osoba, która zawarła umowę w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby.

<sup>7)</sup> Orzeczenie oznacza każde orzeczenie wydane przed sąd, niezależnie od tego, czy zostanie określone jako wyrok, postanowienie, nakaz egzekucyjny.

<sup>8)</sup> Konwencja w art. 27 przewiduje ściśle określone sytuacje, w których może nastąpić, w odrębnym postępowaniu, nieuwzględnienie orzeczenia. Są to jedynie sytuacje formalne, a orzeczenie nie może być badane pod względem merytorycznym.